

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA RAQAMLASHTIRISHNING O'RNI

Mamadjanov Baxodir Djuraxanovich
Shukuraliyev Abrorbek Shukurali o'g'li
Mannobboyev Shuxratbek Soyibjon o'g'li

Texnika fanlari nomzodi, professor, Andijon mashinasozlik instituti
"Elektrotexnika, elektromexanika va elektrotexnologiyalar" kafedrasini professori,
PhD, dotsent, Andijon mashinasozlik instituti "Elektrotexnika, elektromexanika
va elektrotexnologiyalar" kafedrasini mudiri,
Andijon mashinasozlik instituti "Elektrotexnika, elektromexanika
va elektrotexnologiyalar" kafedrasini
katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14898290>

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamlashtirishning korrupsiyaga qarshi kurashdagi o'rni va afzalliklarini tahlil qiladi. O'zbekiston Respublikasida davlat boshqaruvida shaffoflikni oshirish, korrupsiyaning oldini olish uchun raqamli tizimlarning joriy etilishi ahamiyatga ega. Maqolada bu tizimlar orqali davlat xizmatlarining samaradorligi va shaffofligi yuksaltirilishi ta'kidlanadi. Raqamlashtirishning korrupsiyaga qarshi kurashdagi o'rni, uning amaliy qo'llanilishi va O'zbekiston respublikasida amalga oshirilgan raqamli loyihalar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, korrupsiyaga qarshi kurash, shaffoflik, elektron hukumat, anti-korrupsiya texnologiyalari, raqamli platformalar, elektron davlat xizmatlari, korrupsiyani oldini olish.

Abstract: This article analyzes the role and advantages of digitalization in the fight against corruption. The implementation of digital systems to increase transparency in government and prevent corruption is crucial in the Republic of Uzbekistan. The article highlights how these systems improve the efficiency and transparency of public services. The role of digitalization in combating corruption, its practical applications, and digital projects implemented in Uzbekistan are discussed.

Key words: Digitalization, Anti-corruption, Transparency, E-Government, Anti-corruption technologies, Digital platforms, E-government services, Corruption prevention

Аннотация: Данная статья анализирует роль и преимущества цифровизации в борьбе с коррупцией. Внедрение цифровых систем для повышения прозрачности в государственном управлении и предотвращения коррупции имеет большое значение в Республике Узбекистан. В статье подчеркивается, как эти системы повышают эффективность и прозрачность государственных услуг. Рассматриваются роль цифровизации в борьбе с коррупцией, её практическое применение и цифровые проекты, реализованные в Узбекистане.

Ключевые слова: Цифровизация, Борьба с коррупцией, Прозрачность, Электронное правительство, Антикоррупционные технологии, Цифровые платформы, Электронные государственные услуги, Предотвращение коррупции

Kirish

Hozirgi zamonda korrupsiyaga qarshi kurashda raqamlashtirish va texnologiyalardan foydalanish eng samarali yondashuvlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli tizimlar orqali davlat va xususiy sektor xizmatlarida shaffoflikni ta'minlash, fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish osonlashmoqda. Raqamlashtirishning korrupsiyaga qarshi kurashdagi roli, afzalliklari va O'zbekistonda bu borada amalga oshirilayotgan ishlarga to'xtalamiz.

Raqamlashtirishning joriy etilishi global miqyosda korrupsiyaga qarshi kurashda samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda. So'ng vaqtlarda korrupsiyaga qarshi kurashishni davlat xizmatlarida raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali o'lchash kuzatilmoqda.

Raqamli tizimlar orqali davlat xizmatlari va resurslarni taqsimlash jarayonlari bo'ladi. Buning uchun shaxsiy har qanday jarayonni kuzatib borishga ega bo'ladi, bu esa korrupsion monitoringni kuzatishga yordam beradi.

Ilmiy izlanishlar va uslublar

Raqamlashtirishning korrupsiyaga qarshi kurashdagi afzalliklari.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish korrupsiyaga qarshi kurashda bir qator afzalliklarga ega. Bular orasida shaffoflikni oshirish, jarayonlarni tezlashtirish va inson omilining kamaytirilishi asosiy o'rin tutadi. Quyida raqamlashtirishning asosiy afzalliklari keltirilgan:

1. Shaffoflik – barcha ma'lumotlar elektron tizimlarda ochiq ko'rinishda saqlanadi.

2. Huquqni himoya qilish – hujjatlarni nazorat qilish va manipulyatsiya qilish imkoniyatlari kamayadi.

3. Tezkorlik – xizmat ko'rsatish jarayonlari raqamli tizimlar orqali tezroq amalga oshiriladi.

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash uchun bir qator raqamli vositalar va tizimlar joriy qilinmoqda. Bu tizimlar davlat idoralari va xususiy sohalarda shaffoflikni oshirishga xizmat qiladi. Jumladan:

1. Elektron davlat xizmatlari – fuqarolar uchun davlat xizmatlarini onlayn olish imkoniyatini yaratadi.

2. Elektron kontrakt tizimi – davlat va xususiy sektorda shartnomalar jarayonini nazorat qiladi.

3. Elektron savdo tizimlari – davlat buyurtmalari va moliyaviy operatsiyalarni onlayn shaklda amalga oshiradi.

Korrupsiyaga qarshi kurashishda raqamlashtirishning o'rni juda katta. Raqamli texnologiyalar va tizimlar davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va jamiyatdagi korrupsiyaning oldini olishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Quyidagi jihatlarda raqamlashtirishning o'rni ko'rsatiladi:

1. Shaffoflikni ta'minlash: Raqamli platformalar davlat xizmatlari va qarorlar jarayonlari ochiq bo'ladi. Elektron xizmatlar va raqamli arizalar tizimi fuqarolarni davlat organlari bilan o'zaro munosabatda bo'lishda yanada shaffof bo'lishga yordam beradi. Misol uchun, fuqarolar o'zining arizasi yoki murojaatini elektron tarzda kuzatib borishlari mumkin, bu esa korrupsiyaviy hatti-harakatlar uchun imkoniyatlarni kamaytiradi.

2. Avtomatlashtirilgan tizimlar: Korrupsiyaning oldini olish uchun huquqni muhofaza qilish organlari va davlat boshqaruv tizimlarida avtomatlashtirilgan va raqamlashtirilgan jarayonlar joriy etilmoqda. Bu jarayonlar inson omilini kamaytiradi, xato va firibgarlikning oldini oladi.

3. Raqamli monitoring va hisobotlar: Raqamli tizimlar orqali davlat mablag'lari va resurslarining qanday sarflanishi va taqsimlanishini kuzatish mumkin. Bu, o'z navbatida, budjet xarajatlarining noto'g'ri taqsimlanishini va korrupsiya xatti-harakatlarini kamaytiradi.

4. Raqamli identifikatsiya va blokirovka qilish: Yangi raqamli identifikatsiya tizimlari korrupsiyaviy holatlarni aniqlashda yordam beradi. Misol uchun, raqamli ID kartalar va biometrik texnologiyalar fuqarolarning shaxsini tasdiqlash va noqonuniy amaliyotlarga qarshi kurashishda samarali vositalar hisoblanadi.

5. Elektron shartnomalar va tenderlar: Raqamli tizimlar orqali shartnomalar va tenderlar boshqaruvi avtomatlashtiriladi. Tenderlarni raqamli platformalarda o'tkazish orqali korrupsiya darajasi kamayadi, chunki barcha jarayonlar onlayn kuzatilishi mumkin, shuning uchun xatoliklar va firibgarliklarni aniqlash osonlashadi.

Raqamlashtirishning bunday imkoniyatlari nafaqat korrupsiyaning oldini olishga yordam beradi, balki davlat organlarining samaradorligini oshirishga ham turtki beradi. Shu bilan birga, raqamli tizimlarning keng joriy etilishi bilan fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish, yangi texnologiyalarni o'rganish va ular bilan ishlashni targ'ib qilish ham muhim omillardir.

Tadqiqot natijalari va uning muhokamasi

O'zbekistonda raqamlashtirish loyihalari.

O'zbekiston Respublikasi hukumati so'nggi yillarda davlat boshqaruvi va boshqa sohalarda raqamlashtirishni keng joriy etishga katta e'tibor bermoqda. Xususan, "Elektron hukumat" tizimi orqali davlat xizmatlarini shaffoflashtirish va davlat idoralari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni kuchaytirishga erishildi. Shu bilan birga, qabul qilingan raqamlashtirish strategiyalari korrupsiya holatlarini kamaytirishga qaratilgan.

Raqamlashtirish korrupsiyaga qarshi kurashda quyidagi yana bir nechta muhim jihatlarida yordam beradi:

1. Xizmatlarning raqamli tizimlarga o‘tkazilishi:

Davlat xizmatlari, hujjatlarni tasdiqlash va fuqarolarga yordam ko‘rsatish kabi jarayonlar raqamli platformalar orqali amalga oshirilganda, ularning barchasi avtomatik tarzda nazorat qilinadi. Bu, xizmatlar ko‘rsatilishida odam aralashuvi minimumga tushishi va xatoliklar yoki firibgarliklar imkoniyatining kamayishini ta‘minlaydi.

Misol uchun, onlayn davlat xizmatlari portallari orqali fuqarolar arizalarni, to‘lovlarni yoki murojaatlarni elektron tarzda yuborishi mumkin. Bu esa, o‘z navbatida, rasmiy xodimlar tomonidan xizmatni kechiktirish yoki murojaatlarni tanlab olish kabi korrupsiyaviy amallarni kamaytiradi.

2. Blockchain texnologiyalari:

Blockchain texnologiyasi korrupsiyaga qarshi kurashishda ayniqsa samarali vosita hisoblanadi, chunki u barcha tranzaksiyalarni shaffof tarzda yozib boradi va ularni tahrir qilish imkoniyatini yo‘q qiladi. Davlat idoralari, masalan, soliq tizimlari yoki yer uchastkalariga oid hujjatlarni blockchinda saqlash orqali xujjatlarni tekshirish, tartibga solish va taqsimlash jarayonlarini shaffof qiladi. Bu texnologiya shubhalarni yo‘q qiladi va korrupsion xatti-harakatlarga to‘sqinlik qiladi.

3. Xavfsiz elektron to‘lov tizimlari:

Elektron to‘lov tizimlari orqali korrupsiyaning oldini olish mumkin. Davlat va xususiy sektor orasidagi to‘lovlar elektron tizimlar orqali amalga oshirilganda, ularning o‘tkazilishi shaffof va xavfsiz bo‘ladi. Bu, ayniqsa, soliq to‘lovlari va budjet xarajatlari bo‘yicha ko‘plab imkoniyatlarni yaratadi, chunki barcha moliyaviy operatsiyalar onlayn tarzda kuzatiladi.

4. Sun‘iy intellekt va ma‘lumotlarni tahlil qilish:

Sun‘iy intellekt (SI) va katta ma‘lumotlarni tahlil qilish (big data) texnologiyalari, davlat organlarida ko‘p miqdordagi ma‘lumotlarni avtomatik tarzda qayta ishlash va tahlil qilish imkonini beradi.

Xulosa

Korrupsiyaga qarshi kurashda raqamlashtirish muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bu jarayon nafaqat korrupsiyani kamaytiradi, balki fuqarolar uchun qulaylik yaratadi. O‘zbekistonda raqamlashtirish sohasida olib borilayotgan ishlardan ko‘zlangan asosiy maqsad – davlat boshqaruvidagi shaffoflik va halollikni ta‘minlashdir. Ushbu tadbirlar kelajakda korrupsiyaga qarshi kurashda yanada samarador natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni, 2017-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha davlat dasturi” farmoni, 2019-yil.
3. O‘zbekiston Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi yillik hisobotlari, 2020-2023.
4. Transparency International. “Corruption Perceptions Index 2023” Transparency.org, 2023.
5. “Korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro tajribasi va O‘zbekistonda tatbiq etish yo‘nalishlari” BMT Taraqqiyot dasturi, 2021.
6. Bektemirov, A. “Korrupsiyaning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari” Iqtisodiyot va innovatsiyalar ilmiy jurnali, 2022.
7. OECD. “Anti-Corruption Reforms in Uzbekistan: 4th Round of Monitoring under the Istanbul Anti-Corruption Action Plan” OECD, 2022.
8. Karimov, Sh. “Davlat boshqaruvining shaffofligini ta‘minlashda raqamlashtirishning o‘rni” Davlat boshqaruvi ilmiy jurnali, 2021.
9. World Bank. “Fighting Corruption in Public Services: Chronicling Georgia’s Reforms” World Bank Publications, 2020.
10. “Korrupsiya va uning oldini olish: nazariy va amaliy masalalar” Toshkent Davlat Yuridik Universiteti nashrlari, 2021.